

Branje kot nabiranje

■ **Berta Golob**, prof. slov. jezika in književnosti, je poučevala na osnovni šoli ter kot zunanja sodelavka na *Pedagoški akademiji*. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo*. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je več knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Tudi izkušnje z bralci in branjem so me prepričale, da »nikdar volja ena ni volja vseh ljudi«. Še tako vztrajno navajanje k branju se nekaterih učencev ne dotakne. Ne upam reči, da se zato v življenju izkažejo kot nekulturne ali celo nehumane osebe.

Branje je pa res nabiranje. Etimologija besede kaže na to. Pri branju nabiramo črkovne znake v pomene; beremo, pišemo. V nadaljnjem pomenu je to pot k nabiranju spoznanj, izkušenj, čustvovanja.

Statistika kaže, da pri nas okoli štirideset odstotkov odraslih v letu dni ne prebere nobene knjige. Med »Iskricami« je bila v Delu nekoč navedena tale domislica: »Verjemi le tisti statistiki, ki si jo sam ponaredil.«

Izkušnje me prepričujejo, kako pomembno je zgodnje seznanjanje s knjigo.

Statistike so potrebne, ne odražajo pa povsod in v vsem dejanskega stanja.

Poznam ljudi, ki ne berejo drugega kot rumeni in polrumeni tisk. A niso nekulturni ljudje; nekateri med njimi imajo zvrhano mero sočutja do sočloveka. Sprašujem se, za kaj in za koliko so prikrajšani, ker ne berejo dobrih leposlovnih knjig, tudi strokovnih ne, kaj šele znanstvenih. Ne tvegam odgovora. Tako kot ne vem, za kaj sem prikrajšana sama, ker ne obiskujem raznih koncertov. Ne družina ne šola in ne kdo drug me ni glasbeno usmerjal in vzgajal. Čeprav vztrepetam ob *lepi* pesmi, ne čutim, za kaj vse odličnega sem oškodovana na glasbenoumetniškem področju. Vseeno vem, da mi do kake celostne formacije (in celo informacije!) na tem področju mnogo manjka.

Tudi glede usmerjanja k branju ne gre brez posledic.

Te vzgoje meni na srečo od malega ni primanjkovalo. Toda začelo se je s smislom za

odtenke jezikovnih pomenov. Zato menim, da se za branje laže navduši otrok, ki od odraslih sprejema metaforično, ne le osnovno govorno/jezikovno sporočilo. Razklan, scerfrán, pregrizen, preboden, prestreljen predpasnik zbudi slikovitost, zgolj strgan pa ne. Krmežljivo vreme označuje veliko več kot oblačno.

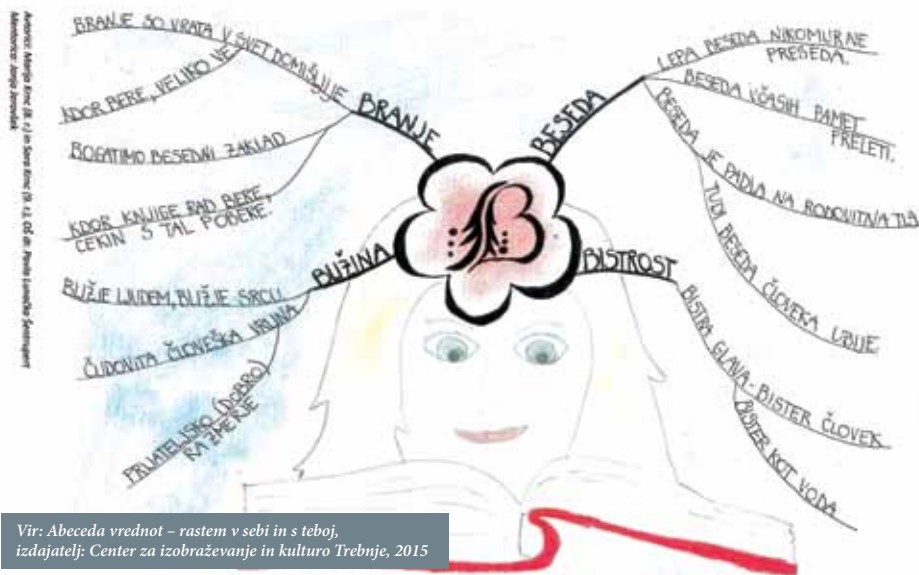
K doživljanju globljih pomenov in k čudenju nad besedo, govorom, sporazumevanjem, jezikom naj bi mladega človeka uvedel vsaj učitelj materinščine ali kakega drugega jezika. Že to, da vsa množica znanih in neznanih jezikov sestoji iz samoglasnikov, dvoglasnikov, soglasnikov, povezujočih se v pomene, je na nek način dolga pespot po brezmejnem veselju; po oni znameniti izjavi: »Majhen korak za človeka in velik za človeštvo.« Na ravni fenomena jezi-

ka je to slišani glas in razumevanje pomena v vsakem posameznem govoru/jeziku na tem planetu.

Če znamo učencu v učnem procesu primerno osvetliti jezik (materinščino) in njegov sestav ter ga ne nerazumno 'morimo' s slovnico, mu vsaj po malem odpiramo pot tudi do veselja za branje.

Na konju je že vsak, ki hitro usvoji tehniko branja; spretno nabiranje črk v besede, te pa v pomene. Ne bo rad bral, kdor se s tem zgolj muči, in po vsej verjetnosti bo ostal počasen nabiralec bralnih plodov kar ves svoj vek.

Izkušnje, tudi osebne, me prepričujejo, kako pomembno je zgodnje seznanjanje s knjigo. Danes je na voljo veliko in vedno več odličnih slikanic s preprostim, živahnim besedilom. Moja malce ilustrirana knjiga so bila krajša in daljša besedila Manice Komanove z naslovom *Slike, zgodbe, šale, vse za moje male*. Zdaj lahko velja vsebina te knjige kar za lepo število slikanic. Meni je zagotovila bralni in doživljajni raj. Enako daljša pripoved Marije Jezernikove *Beli bratec* z zelo majhnimi in na drobno

črtkastimi risbami, kakršne pa bi današnji z barvnimi dražljaji obogaten mali bralec najbrž kar prezrl.

Iz učiteljskih in knjižničnih izkušenj mi je znano, da so bili boljši bralci in večji ljubitelji knjig, posledično pa živahnejši govorci in pisci tisti učenci, ki so se s knjigo srečali že kot kobacaji. Poučevani od skrbnih mamic in mam, da je treba s knjigo lepo ravnati; vzgajani v nekakšnem oltarnem odnosu do nje. Zdaj založbe tekmujejo v ponudbi knjižnih igrač vseh mogočih oblik, nekakšnih 'nikic', da jih malčki jemljejo s seboj tudi v posteljo. Bolj kot v začetnih časih slovenske bralne bere za otroke velja zdaj skrb, kako pravočasno obvoziti bližnjično ponudbo cenениh, h kiču nagnjenih besedil in ilustracij.

Pomen branja za osebnostni razvoj? Nedvomno je opazen. Branje razširja vednostno in vrednostno obzorje. Znanje, znanost, strokovnost imajo nesporno veljavo. Preživetni delovno dobo brez teoretsko in praktično pridobljenih vsebin postaja preteklost. Sledenje stroki z branjem, prebiranjem informacij, dograjevanjem in siceršnjim dejavnim zanimanjem zanjo zamenjuje nekdanje enkrat za vselej pridobljeno znanje. Tudi zato je pomembno, da že vrtec in šola spodbujata branje še s slikanicami, ki odpirajo obzorje k naravoslovnim in teh-

Kdor se v šoli odloči za dodatno »šolsko« branje, zanj najbrž ni spodbujen edino po tej dejavnosti, ampak že po družinski naklonjenosti branju in po predšolski bralni vzgoji. Bolj ali manj bogate družinske knjižnice so kazalec zanimanja za branje in sprotna spodbuda zanj.

ničnim vsebinam. Šolar(ček), ki težko nabira črkovne znake v daljše besedilce, se ne ustraši krajšega zapisa ob ilustraciji z njemu ljubelega področja ali pa iz kratke pesmi. Ko se v otroku začne razraščati slast po vednosti, začne rasti tako imenovana »rastoča« knjiga, z njo pa otrokov osebnostni razvoj. Če učenec priraste do živega zanimanja za kako strokovno področje, naj mu v zvezi z institutom Bralne značke ne bo onemogočeno predstaviti pogleda na knjigo, katere

neumetnostno sporočilo ga nemara na tihem že usmerja v poklic.

Bralna značka ne zajema vseh za branje navdušenih učencev, pomeni pa še nekoliko višji delež knjigi naklonjenih bralcev. A kdor se v šoli odloči za dodatno 'šolsko' branje, zanj najbrž ni spodbujen edino po tej dejavnosti, ampak že po družinski naklonjenosti branju in po predšolski bralni vzgoji. Bolj ali manj bogate družinske knjižnice so kazalec zanimanja za branje in sprotna spodbuda zanj. Možnost za vključevanje v šolske in obšolske bralne klube ter za individualno presojo o prebranem močno oblikujejo osebnostni razvoj mladostnika. Podoben namen ima Slomškovo bralno priznanje, ki vključuje v svoje območje tudi duhovne vsebine. Te niso le domena vrednostno profiliranih založb, omogočajo pa pogled na zamejeno področje imanentnega.

Kulturni bralni prostor mora v šoli preko mentorjev zajeti tudi vednost o ustvarjalcih zunaj naše državne meje. Tu in onkraj je prostor skupnega slovenstva, z nevednostjo in nezavednostjo tega ostajajo kulturno osiromašeni tako učenci kot dijaki. Njihov osebnostni razvojni domet je s tem brez potrebe prikrajšan.

Odpira pa pot tudi Rastoči knjigi, ki klije iz semen Bralne značke in drugih spodbujevalnih prizadevanj za branje. Njen razširjeni program z razstavami, prireditvami, umetnostnimi smermi, predstavitvami galerij, muzejev, knjižnic omogoča zajeti večje število za kulturno področje dovzetnih ljudi. Spodbuja ustvarjalnost odraslih in odkriva ter javno predstavlja bolj kot ne v lokalnem okolju (pol)znane ustvarjalce. Zajema širši okvir in nemara laže pridobi tudi drobtine z družbeno-finančnega kolača. Tega že ves čas nadomeščajo predvsem ljudje z razvitim poslušom za prostovoljstvo. Recimo kar za dobrodelnost.

A vračam se k branju in k znancem, ki ne berejo (radi), sploh pa ne leposlovnih vsebin. Nimam jih za zgled, a jim tudi ne pripisujem usodne pomanjkljivosti. Nekaj jim je v razvoju umanjalo, mogoče niti ne samo na bralnointeresnem področju. Sama učencev k branju nisem silila; kaj bolj navdušila zanj zgolj nekatere. Ob najrazličnejših primanjkljajih, ki smo jim podvrženi, pomislim na očeta Toneta Seliškarja, strojevodjo, in na njemu podobne ljudi, pri delu odgovorne

Foto: Benedikt Lavrih

za druge. Mali Tone je na Viču v bližini železniških tirov rad čakal vlak, in ko je ta pridrvel mimo, se je iz dimnika dvignilo nekaj iskric »in oče mi je poslal ognjen poljub in je mislil name«. Več kot lekarniško zvagana mera in statistični prikaz kakih razmer se mi zdijo pomembne človeške vrline.

Gotovo do njih pripomore tudi prijateljevanje z dobro knjigo. Pred časom je bilo močno poudarjeno in večkrat pokazano, kako radi berejo Rusi; v čakalnih vrstah, na vlakcu, kjerkoli. Pred sto in več leti ni bilo televizije, ki bi bila dokumentirala večerno, popoldansko nedeljsko in zimsko branje naših pradedov. Ostaja zapisano in znano, da je Mohorjeva družba »naučila Slovence brati«, in tudi zaradi tega se je Voranc tako zavzel, da po drugi svetovni vojni ni bila ukinjena. Veliko je k bralni kulturi pripomogla Slovenska matica, mnogo založbe med obema vojnama; enak cilj imajo današnje, ob čemer je treba naglasiti izdajo kakovostnih del za mlade bralce.

Tako kot k osebnostnemu razvoju ne pripomorejo pri vsakem človeku enako različna umetnostna in izobraževalna področja, ni mogoče pričakovati, da knjiga vsakomur razpre duhovno obzorje. Če malce parafraziramo Č/čudežno potovanje, nam velja pravica, da se sploh ne naučimo brati.

Najbrž pa ne bi radi živeli v brezračnem, zaprtem, kulturno zatohlem prostoru. ◀